

Тази оценка на Бояджиев за достоверността на Априлов, подлежи на уточнение.

Не буди съмнение фактът, че Априлов е бил добре осведомен за личността и книжовните занимания на Кипиловски, за които по-наголу в писмото си пише, че Кипиловски „преведе от руски свещената история и всеобщата история на Кайданов, е подготвил и история на българите, като се е ръководил от Раич и от първия том на Вашите критични изследвания... той е решил да издаде своята (история)... Заедно с това благоволете да получите издадената граматика и превода на всеобщата история от Кипиловски“¹⁹.

Познанството и добрата осведоменост на Априлов за Кипиловски и за неговата книжовна дейност, стават по-късно причина той да му възложи написването на кратък катехизис за нуждите на откритото на 2.I.1835 г. Габровско училище²⁰, както и препоръката в него да се преподава по преведената от Кипиловски всеобща история на Кайданов.

Следователно трудно би могло да се постави под съмнение или да се вини Априлов в „подвеждане“ в твърдението си, че Кипиловски е роден в Кипилово.

Друг наш възрожденски деец - П. Р. Славейков, при посещението си в 1883 г. в гр. Котел, за да „събере, както пише той, записки за поминалите се наши братя“, разпитва и за Анастас Кипиловски.

Оскъдните сведения, които Славейков успява да събере, са изложени в кратката записка към публикуваното от него писмо, предадено му в Котел. Писмото, с дата 26 април 1836 г., е написано от Кипиловски и адресирано до общината в Котел.

В записката си към него Славейков пише: „И после се научих, че Кипиловски е роден единствен син само на майка си баба Жека, която от жалба за него, който не я е послушал, ами отишел да учи, полудяла и останала малко като не у свяс“²¹.

Записката завършва с лаконичното сведение за Кипиловската река и за Кипилово, „селце близо до Котел по-горе в Балкана. Има около 3000 жители“.

В записката на Славейков не се казва нищо за родното място на Кипиловски, но едно е ясно, че авторът ѝ търси връзката на псевдонима му с Кипилово, иначе не би го споменал.

Записаното в Котел и предадено от Славейков предание за „полудялата от скръб по сина си майка“, ни препраща към друго едно, запазено в паметта на кипиловци предание. Него аз записах през 1972 г. от Стефан Йорданов Загорев и от Георги (Генчо) Събчев, днес и двамата покойници.

Според това предание Анастас Кипиловски се е родил в Кипилово като единствен син на своите родители. Ненавършил още година, баща му починал и той останал сирак. Майка му на име Жейна, поради бедност и невъзможност да отгледа сина си, го „харизала“ на заможен котленски търговец. Наскоро след това се поболяла и умряла.

По-нататък преданието ни пренася към детските години на Кипиловски, преминали в Котел. Когато децата израели, според него, те го наричали „кипиловец“ или „кипиловче“, за да подчертаят селския му произход, откъдето е бил останал и псевдонима му - Кипиловски.

Сравнявайки тези две предания - едното от Котел, а другото от Кипилово и търсейки връзката между тях, достигаем до извода, че по-правдоподобно е да се възприеме факта, че рождената майка на Кипиловски е от Кипилово и самият той е роден там, и че именно тя, а не втората му майка, както е у Славейков, е полудяла от скръб по харизания си син, след което се поболяла и наскоро починала. Легендата за полудялата от скръб майка по заминалия да учи син, както е предадена у Славейков, звучи необуздано.

Явно е, че записаното от Славейков предание е неточно и то смесва фактите,